

Djela Mirka Kovača
knjiga trinaesta

Djela Mirka Kovača:

Elita gora od rulje

Evropska trulež

Knjiga pisama

Pisanje ili nostalgija

Grad u zrcalu

Malvina

Ruganje s dušom

Uvod u drugi život

Ruže za Nives Koen

Kristalne rešetke

Vrata od utrobe

Isus na koži

Mirko Kovač

Gubilište
roman

Fraktura

Copyright (c) Mirko Kovač i Fraktura, 2009.

All rights are represented by Fraktura, Croatia

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ovog izdanja ne smije se umnožavati ili javno reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

ISBN 978-953-266-127-9

CIP zapis dostupam u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 723186

“I stade sunce nasred neba i nije se nagnulo k zapadu gotovo cio dan.” (Jš. 10,13)

Predgovor

Nadoh se jednog ljetnog popodneva u živopisnom gradiću nadomak Primorja. Sjedio sam u vrtu starog hotela Platan. Tada mi je prišao mlad i zagonetan čovjek, ispijen u licu, boležljiv izgledom, suzdržan i odmjeren u ophođenju. Bijaše li stidljiv ili samo uplašen, to nisam uspio odrediti. Zasigurno je bio nešto stariji od mene, možda samo tri ili četiri godine, premda je već djelovao kao stvorenje izmučeno i shrvano teškim životom. Taj prije vremena ostarjeli čovjek rekao je da žali što me uznemirava, ali kad ga je slučajnost ovdje dovela, slučajnost ili kakva druga sila, onda nije mogao odoljeti a da mi ne pride.

– Nas dvojica smo bliski – rekao je.

– Kako to misliš? – upitao sam zlovoljno.

Nije mi bilo do ćaskanja, baš sam bio predahnuo nakon duge i naporene vožnje. Moj slučajni subesjednik nešto je smrsio o udvajanju sudbina, ali nisam shvaćao što hoće od mene.

– Ako ti kažem svoje ime, ono ti ništa neće značiti, pa je najbolje da se predstavim kao tvoj dvojnjak – rekao je i zagledao se u mene.

– Kao moj dvojnjak? To nije nimalo pohvalno – rekao sam.

– Ali ja već jesam tvoj dvojnjak – rekao je.

Tada je privukao stolicu i sjeo pokraj mene. Slušao sam ga tek jednim uhom, dok je tiho i odmjereno govorio o mojemu prvijencu, romanu *Gubilište* koji mu je mnogo značio, a naglasio je da je s tom knjigom proveo barem jedno zatvorsko ljetno. Više ju je puta prepisao, a onda se jednog dana odvažio ponešto dometnuti i popraviti.

Ponegdje su mu zasmetali jaki simboli, ali on je imao svoje tumačeenje da simboli “razjedinuju dušu i plaše čovjeka”.

Zamarala su me ta intelektualna naklapanja, pa sam mu povlađivao i odobravao sve njegove zamjerke na moju mladenačku knjigu, jer tada već bijah prevalio trideset i šestu godinu života. On je govorio da mu je pokatkad zasmetao biblijski ton u knjizi, a onda me zamolio da se ubuduće klonim uzvišenog stila i propovjedništva. Predbacio mi je što sam iznevjerio ijekavicu i priklonio se onom izgovoru koji je nespojiv s krajem iz kojega obojica potječemo. Tada mi je otkrio i svoje mjesto rođenja, a nešto je natuknuo i o svojim precima. Nisam kanio ulaziti u prepirku oko svega toga, jer za mene je jezik nešto prilagodljivo, pa sam prilično samouvjereno, ako ne i osorno, prekinuo razgovor. On je tada izustio svoje pravo ime, ali ja sam ga odmah zaboravio. Rekao je da će mi poslati taj svoj primjerak “na uvid i korist”. Uzeo je moju adresu i otišao bez pozdrava.

Na taj susret često sam mislio, iskrsavao mi je u sjećanju čas mutan, čas jasan. Vrijeme je odmicalo, a njegov rukopis nije stizao. Tek nakon više od godinu dana najavila se neka žena, posjetila me i predala mi tu pošiljku pod pečatom, kao kakvu tajnu. O pojedinostima se nisam raspitivao, a i ona nije bila odviše govornjiva. Izustila je tek koju riječ o toj nesretnoj osobi; tako je samo pojačala misterij.

U pošiljci sam naišao na kratku bilješku bez potpisa; u njoj stajaše da je *drugi pisac*, onaj koji je tu unio svoj život, iščeznuo, a slavu prepušta *prvom i pravom autoru*. Možda sam i sâm toliko puta poželio popraviti neku od svojih knjiga, baš stoga što se moj pogled na književnost mijenjao, a sada mi je evo taj neznanac pripomogao lišavajući me teškog i nezahvalnog posla.

Prijatelji su mi savjetovali da nikako ne objavljujem ovaj predgovor, jer djeluje zbunjujuće i nevjerojatno, a uza sve to ide naruku onima koji i najoriginalnije autorstvo dovode u sumnju. Nisam ma-

rio za taj soj ljudi, pa se i nisam obazirao na takve prigovore, te odsada nudim čitatelju ovu “knjigu u knjizi” kao konačno izdanje. Naše je umijeće i majstorstvo u tome da se nadopunjujemo. Nešto od te metode kasnije će se naći u mojim knjigama; one i tako predstavljaju “sićušni dio svijeta”, kad nas već “Majstori Velikih Kola uče da je praznina suština svijeta”.

Ne znam mogu li ovu pojavu uzeti kao privid ili kao udvajanje s nepoznatim? Bilo kako bilo, sada je novo *Gubilište* pred nama! Ono ima svojega tvorca, ma tko on bio!

Prvo poglavlje
“Tko ima uho neka čuje” (Otk. 13,9)

Prva glava koja se zove

Uvod u roman

Oдавде promatram sve: gore i dolje je tamnica. Ona ima svoju povijest kao što je imaju grad i crkva. Ne bavim se historijom gradnje, ne zapisujem o tome ništa. Ne zalazim u namjere utemeljitelja ove građevine, ne obazirem se na uznike, niti mi je do opisa zatvorskog života; htio bih ovdje, u ovoj ćeliji, sabrati svoje misli, a svoju sudbinu i svoju priču udjenuti u već postojeću i tuđu knjigu, složiti poglavlja ista, a drukčija, te ponešto dometnuti, a da se knjiga ne preinači.

Znam da se pisci, ma kako bili različiti i ma kakvim aršinima mjereni, udvajaju i utječu jedni na druge. Možda sam i ja jedan od tih sretnika.

I ovdje se pokatkad javi plavetnilo kao komad zrcala u sobi. Svjetlo ulazi u jarkom snopu, ono je greda koja spaja prag izlaznih vrata sa stropom u nivou malog pravokutnog prozora sa željeznim rešetkama. U tome sunčanom prodoru, tek u popodnevnim satima, kovitlaju se uznemirene čestice i titraju sve dok sunce ne zađe.

Sada mi se čini da se iz moje ćelije izljuje svjetlost i teče duž spečenog zemljišta koje počinje od muslimanskog groblja, kao staza gažena papcima, stvrđnuta ljetnim žegama, na više mjesta ispucala poput starog kreča u klačini, i proteže se do ruba polja, tamo gdje već počinje biblijski smak i reve oganj nebeski. Neka je utjeha što se u podnožju uzvisine, među hrastovima i koščelama, bijeli pročelje crkve sv. Petra, nekada ruševne, “a prekonoc obnovljene pri igumanu Vikentiju”. Ukrasna ruža nad zapadnim vratima ponovno

je podignuta, pa je taj hram, s kubetom i na preslicu, postao naše svetište i mjesto za skupove i sabore.

Zatočen ovdje, u unutarnjem ognju koji se spaja s vanjskim pokretima i svjetlom, stalno sanjam hram i kriptu bratskih grobova; ondje se sve s lakoćom obnavlja i sve je stvoreno da te od postojećeg svijeta odvoji i pozove na raspravu sa sobom. Ali mogu i ovdje, u tamnici, da se saberem i zahvalim Bogu što razgovara sa mnom, uzvrća dobrotom i krijepi mi dušu. Ova je ćelija uzvišeni kutak, plodno razdoblje mogega života, a dospio sam u nju kao prijestupnik lak na nožu i sklon krađama. I nadalje ne mislim da je grijeh orobiti hulju, premda to ne znači da opravdavam svoju opaku mladost, svoje prijekare i drzničke ruke koje su se pokatkad sramotno ponijele. Zar i sv. Augustin nije nazvao magluštinom jedno razdoblje svojega života? Svako je biće pohotno, svatko je od nas u jednom času dospio u “vrtlog opačina i bluda”.

Što sam još nevaljalo učinio pa da se jednom grijehu pridodaje drugi, novi i još opasniji? Jesam li obljubio nasilno, poharao crkvene odaje ili nečije bogate dvore, uzeo čast kakvoj djevici ili grlio malo-dobnicu? Ništa od toga nisam učinio, mili moji, ali mi je rečeno u istrazi da sam napasnik i hulitelj, zloduh i vrag, te da je moja grešna duša zaslužila kaznu, a razvratno i opako tijelo moralo je zalutati u ćeliju. Nisam imao nikakvu volju oduprijeti se huljama koje su me ovdje u zatvoru kinjile; znao sam da su to niske i prijetvorne duše, u službi su vraga i njegovi su zatočenici, dok sam ja bio posve slobodan u ćeliji, jer sam svoje male grijehе ispaštao, ali sam istodobno učio i možda čak spoznao samoga sebe. I napokon sam osuđen samo zato što sam čvrsto vjerovao da ološ koji upravlja zatvorom služi đavolu. Nisam u sudnici prstom pokazao na đavola, iako su me mamili da to učinim, spominjali mnoge osobe ili pokazivali slike koje su visjele na zidovima sudnice.

– Vrag je nevidljiv, zato je i moćan – rekao sam.

Kako god bilo, osuđen sam, a pripisano mi je da sam veliku povijesnu figuru nazvao đavolom. Neka im bude.

Gledano odayde, iz tamnice, ostaje nam da mislimo da je naš krajolik, taj ljuti kamen, i sve što je oko nas, čudo. I da toga nigdje nema. Samo smo u jednom suglasni: kad sunce stane u zenitu, kad više nijedna stvar nema svoju sjenu i mjeru, nastaje čas *Zloga!* Tada sve postane opak i odulji se u vremenu.

Druga glava koja se zove

Gledano iz kolijevke

Nitko nije vjerovao mojim pričama iz kolijevke, a imao sam ih mnogo. Majka se uvjerila da su istinite, pa se čudila mojemu pamćenju, a kad sam poodrastao, rekla je kako vragovi uvijek vrebaju one koji pamte da bi ih zlostavljali i kinjili. Nisam to razumio, pa sam nastavio s pričama. Ne umijem drukčije nego onako kako je bilo. Strast za pripovijedanjem još me ne ostavlja.

Bijah se razotkrio u bešici koja je stajala ispred hrama, baš u času kad je naišao majčin brat Mojsije, gluhač i neženja. Vidio sam da pokazuje rodbini ratnu crnogorsku zastavu s crvenim poljem na kojem je dvoglavi orao i kruna Petrovića, a okolo je bijeli obod. Slatko sam se zagrcnuo od smijeha i počeo batrgati nožicama.

Mojsije se nagnuo iznad moje kolijevke. Zapahnuo me težak vonj. Lagan povjetarac podizao je dva njegova pramena kose kao kakva dva đavolja roga. Pružio mi je prst da ga obujmim svojom malenom šakom. Dok me zasmijavao i zabavljao, majka je prišla i rekla:

– Ovo ćeš dijete izvesti na put! Čuo si!

Iza crkvene ograde stajao je otac i gledao nas. Bio je blagdan Velike Gospe; pekli su se janjci u strani poviše groblja.

– Nasmij se ujaku – nasrtala je majka na moju kolijevku. – Hajde, granaj ručicama, hajde guči, gu-gu-gu, da te ujak čuje!

– Dijete sve razumije još dok je u truhlu, a nekmoli u kolijevci – rekao je ujak.

– Moramo ga unijeti da vidi ikonu na kojoj konjanik ubija zmiju – doviknuo je otac. – Neka se to ureže djetetu.

I doista, malo kasnije moja zipka stajala je ispred ikonostasa. Granao sam ručicama prema ikoni *Sv. Georgije i napast*. Htio sam se pridići, ali nisam imao snage. Zakmečao sam kad sam ugledao sv. Georgija na konju. Bješe sav u zamahu, a vrhom trokrakog mača davio je zmiyu koja je siktala prema njemu i palacala razdvojenim jezikom. Lik sveca bješe blag, mirno je ubijao, bez naprezanja i bez grča. Ta on je kršćanin i zna da je zmiya prurušeni đavo. Njega obasjava sunce, jer brani crkvu. To su sada izlazeće zrake, svakoga bi zaslijepile osim njega. Sasvim blago svjetlo pada i na ruševine u pozadini; otuda je zmiya izmiljela. Njezina zelenkastosmeđa koža s crveno-bijelim pjegama nadima se od grčenja, jer se bori da izvuče vrat ispod mača.

Čega se još prisjećam? Ah, da, one staze kojom se majka penjala noseći kolijevku na leđima. Ta staza bješe uska i na više mjesta podzidana, jer je vodila samim rubom provalije. Mojsije nas je vodio, korak mu je bio dugačak i jedva smo ga pratili. Predahnuo bi samo onda kad naleti kakvo jato ptica i gledao gore štiteći dlanovima oči od sunca. Puštao je svakovrsne krikove ne bi li rastjerao ptičurine; to nas je zabavljalo, pa sam se i ja u zipci smijao ujaku-kreštalici.

– Uvijek se jedne ptice plaše drugih – rekao je.

U njegovim džepovima zveckali su orasi; katkad bi zastao i sagnuo se da pokoji stuče kamenom. Za nama je klipsao otac pomažući se tisovim štapom. Teško je hodio uzbrdicom, pa bi zaostajao i po stotinjak koračaja. Mojsije bi ga popričekao i svaki put obasuo grd-njama:

– Jado! Da je sreće, bio bi najbolji škopac u kraju! Škopio bi krmače da te nije Bog smeo i oduzeo ti pamet!

Otac je bio blag i strpljiv čovjek, prorok kojemu se nije vjerovalo, a mnoga su se proricanja obistinila. Nije imao pristaša ni protivnika, ali je bilo podrugljivaca i zločestih ljudi koji su ga prutovima gonili. Tjerali su ga sa sabora i iz hramova, grajali na nj, a kad se razulare i napiju, dovlačili bi ga da se šprdaju s njim.

On nije proricao spas, već samo upozoravao; ovo će biti u taj dan, dijete će odbiti pričest, krava će zaprgnuti, kokoška će kuku-rijeknuti kao pijetao, davo će umijesiti kruh, svuda će osvitati tragovi nepoznatih šapa, a sunce će se gore užariti, stvrdnuti u vatrenu kuglu. Gatao je i predskazivao po lincuri, bogorodičnoj travi, čemerici, jediču, po noktima premazanim uljem, preljubi ženinoj, sjeni, prskanju i pucanju predmeta, ikoni, zrnu pšeničnom. Sudbinu je proricao po zrcalu, slavskoj svijeci, ugljenu, kalaju, olovu, srebru, zlatu. Po pjegi zvjezdanoj mogao je odrediti dan, čas i mjesto smrti. On nije bio nadahnut ozgo, već samo zgađen ovim ovdje. Iz toga je sve izviralo!

Stigli smo do raskršća. Tu je majka otpočinula. Sjela je na kamen ne skidajući kolijevku s leđa. Drum se račvao u nekoliko pravaca. Otac je skrenuo stazom koja se u blagom nagibu spuštala prema crvenim odronima zemljišta. Osvrnuo se, a onda pohitao, kao da bježi od nas. Stojeći nepomično na drumu, Mojsije je gledao kako otac zamiče iza grmova crnogorice i veselo silazi prema cesti koja će ga dovesti u polje, tamo gdje su ovce mirno pasle.

– Nesretnik može biti samo pravoslavne vjere – rekao je Mojsije.

Dolje, ispod nas, u krasnom obasjanju mirovao je hram.